

Bilissel Onyargi Nedir?

Calisma Kagidi

Bilissel onyargi, beynin tam rasyonel analiz yerine zihinsel kisayollar (sezgisel yontemler) kullanmasindan kaynaklanan, tutarli ve ongorulebilir bir dusunme hatasidir.

Sorular

1. Insanlarin gordukleri ilk sayiyi asiri agirliklandirmasina yol acan onyargi hangisidir?
A) Dogrulama yaniligi
B) Capalama yaniligi
C) Geriye donuk onyargi
D) Halo etkisi
2. Bir olay gercekestikten sonra 'zaten biliyordum' demek hangi onyarginin ornegidir?
A) Kullanilabilirlik sezgiseli
B) Dogrulama yaniligi
C) Geriye donuk onyargi
D) Capalama yaniligi
3. Yakin zamanda okunan ucak kazasi haberlerine dayanarak ucmanin ne kadar riskli oldugunu degerlendirmek hangisidir?
A) Kullanilabilirlik sezgiseli
B) Batik maliyet yaniligi
C) Halo etkisi
D) Capalama yaniligi
4. Bilissel onyargilar temelde neden ortaya cikar?
A) Insanlar bilincli olarak tembel dusunur
B) Beyin bilgiyi verimli islemek icin sezgisel kisayollar kullanir
C) Egitim sistemi mantigi ogretmez
D) Yalnizca kulturel olarak ogrenilirler
5. Bir juri uyesi durusmanin ilk bes dakikasinda sanigin suclu olduguna karar veriyor ve davanin geri kalaninda yalnizca bu gorusu destekleyen kanitlara dikkat ediyor. Bu hangi onyargi ve nasil isliyor?
6. Bir yatirimci hisseyi 100 dolardan almis. Fiyat 40 dolara dusuyor ama 'tekrar 100 dolara cikana kadar beklerim' diyerek satmiyor. Bu hangi onyargiya aciklanir?
7. Bir yoneticisi, benzer bir gecmis proje 2 hafta surdugu icin bu projenin de 2 hafta surecegini tahmin ediyor - ama bu projede uc yeni ekip uyesi ve daha dar bir butce oldugunu goz ardi ediyor. Hangi onyargi?
8. Tanimla: Bilissel onyargi nedir?
9. Tanimla: Dogrulama yaniligi (confirmation bias) nedir?
10. Tanimla: Capalama yaniligi (anchoring bias) nedir?

Cevap Anahtari

1. B) Capalama yaniligi - Capalama yaniligi, karsilasilan ilk bilginin sonraki yargilari carpitmasidir.
2. C) Geriye donuk onyargi - Geriye donuk onyargi (hindsight bias), gecmis olaylari aslinda tahmin edilebilirmis gibi gorme egilimidir.
3. A) Kullanilabilirlik sezgiseli - Kullanilabilirlik sezgiseli, olasiligi orneklerin akla ne kadar kolay geldigine gore tahmin eder; yakin haberler buna ornektir.
4. B) Beyin bilgiyi verimli islemek icin sezgisel kisayollar kullanir - Onyargilar, beynin sinirli zaman ve bilgiyle basa cikmak icin kullandigi hizli zihinsel kisayollardan (sezgisel yontemler) kaynaklanir.
5. Bu dogrulama yaniligidir (confirmation bias). Juri uyesi erken bir hipotez kurar (suclu). Ancak bu hipotezi destekleyen kanitlara secici olarak odaklanir ve karsit kanitlari goz ardi eder. Sonuc: davanin gercek gucunden bagimsiz olarak ilk yargi pekisir.
6. Bu batik maliyet yanilgisi ile kayiptan kacinmanin birlesimidir. Kararini hissenin gercek degerine degil, ilk alim fiyatina (100 dolar) capalar. Zararina satmak, gelecekteki olasi kazancin verdigi memnuniyetten daha kotu hissettirir. Sonuc: rasyonel bir analiz onerdiginden daha uzun sure zarar eden pozisyonu elinde tutar.
7. Bu capalama yaniligidir (anchoring bias). Karsilasilan ilk sayi (2 hafta) bir referans noktas haline gelir. Yeni ve ilgili bilgiler (yeni ekip, butce) bu capaya gore yeterince agirliklendirilmaz. Sonuc: tahmin gercekte olmasi gerekenden fazla iyimser cikar.
8. Tam rasyonel analiz yerine zihinsel kisayollar (sezgisel yontemler) kullanilmasindan kaynaklanan, sistematik ve ongorulebilir bir yargi hatasidir.
9. Var olan inanclarimizi dogrulayan bilgiyi arama, tercih etme ve hatirlama egilimidir.
10. Karar verirken karsilasilan ilk bilgiye asiri derecede guvenme egilimidir.

Bounlu

Tum kartlar, adim adim cozumler ve AI hoca destegi Notek uygulamasinda.
Sinav tarihlerini Promy otomatik hatirlaticiya ceviris.